

आदिवासिचेआ मुकोन्नध्क रेडियो स्टेसनच् लागि कोरोना भाइरस नान्कि कोभिड-१८
महामारीम् विपदभिङ्गा राट्मनचिम्गसोम्बन्धि पुस्तिका

Cultural Survival

डुडमालि

विश्वभोरिग आदिवासिचेआ
कोरोना भाइरस नान्कि कोभिड-१९ महामारि
मआड्नेछ्। कल्चरल सर्भाइभलआ अनकाउच्
रेडियो नान्कि सञ्जालभिड्गा इग महामारिबि
अनकाउच कोड्बी टाइलोन्डग् समस्याडनाड
टेटे च्माकि राट्मनचिम्गो यड्लो मचिन्डुम्
छुउम्चम् । सपटेनबिक मिनचेआ महामारिबि
टेटे च्मलि, टिगपाराआ राट्मनचिन्मलि यड्लो
स्वास्थ्य सूचना पिम, हुखचेआ मटुष्क पुकबि
चेप्पा नान्कि समचारचे सड्मचग काम मुम
अनकाउच् रेडियोआ मत्ते हिओ । अनकाउच्
रेडियो आदिवासिच् लागि हुखच यड्खे,
मिड्मखे चेमचे सड्मग् लागि तम्मास् जाति
लिगो । टय् मुमगलागि अनकाउच् रेडियोआ
मिनफाक्क लि ।

G. U. Sugam

गलिना अङ्गारीमा
कार्यकारी निर्देशक
कल्चरल सर्भाइभल

टेना इगो

इग पुस्तिका आदिवासि सञ्चारकर्मिचूलागि
कोरोना भाइरस नान्कि कोभिड-१९ महामारिभिङ्गा
राट्मन्चिन्म् फक्मग् लागि गो ।

सागच् लागि

इग पुस्तिका कोरोना भाइरस नान्कि कोभिड-१९ महामारिबि
विश्वबिक आदिवासिचेआ मुकोन्नछ्क रेडियो
स्टेसनबि काम मुगबा रेडियोकर्मी, आदिवासि
सञ्चारकर्मि नान्कि प्रसारकचे टिगपाराआ
नुलोक युङ्मगो यङ्लोक गो ।

पृष्ठभूमि

विश्वविक मिनचेआ इसघारी कोरोना भाइरस नान्कि कोभिड-१९ मुआइन्छ । अइमि टालो इग भाइरस टिगो, टेटेगो यइलो स्वस्थ्य विशेषज्ञचेआ छइ खन्नुलो मानडिम्यु । इगो विश्वभोरिड् टुङ्खायुइसा । इग कोरोना भाइरसआ संसारभोरिग लाखौं मिनचे मुसिटाहिआ । विश्वभोरिबिक छेनबि चासुम खाइसूलोइस् हि । इसघारि अन्कान्आ विश्वविक आदिवासिचे राट्मचलागि, हुखचलागि अफइ छोमेन्चग, नुमेन्चग् बेला गो ।

खइङ्ग चेम मुसा, विश्वभोरिग् आदिवासि जनजाति चइनाइ स्वास्थ्य सेवा, दवइ, टुङ्मग् चउ मिनटोकिन् छिइन् । हुखचेआ मुटुफ्क पुकबि कोरोना भाइरस नान्कि कोभिड-१९ महामारिम् बारेबि चाहलिग्खे एन्मग्, खाटुप्मग्, खाडि मग् चेमचे छइ मानछिया । खन्नुग चेप मुसा, आदिवासिच् अपनि रिदुमपडदुम यइछ । चामटुङ्मग् अम्च् अपनि पारा मुटोइछ । दवइ मुमग अपनि अम्च् हुलोकभिङ्गाआग टय् मुटोइछ ।

इग महामारिम् बेला आदिवासिचेआ मुकोन्नछ्क सञ्चारमाध्यमचेआ खन्नुलो काम ममुन्छ । इग विश्वव्यापि आपत्तुग्घारि ऐन्गबाचे खामिन्फोपनिन्गारि समचार पिम्च् लि । मुडेकिड् कोरोना भाइरसम् विपद्गुघारि आदिवासिकाउच् राट्मच्ग लागि कल्चरल सर्भाइभलआ आदिवासि सञ्चारकर्मिचेआ मुम्ग् कामचे नान्कि हुखच्छइ राट्मनचिन्मग् लागि इग पुस्तिका लोइस गो ।

इग पुस्तिकाबि हिक्कपो भाग यइछ । अम्पुसबि कोभिड-१९ महामारी छेक्मग् लागि रेडियोकर्मिच् काम, हुखचे राट्मनचिम्ग चेम यइछ । अम्टेइसागबिसे आदिवासि जनजातिच्लागि जिम्मेवार लिमाकि महामारिसोम्बनधि चाहलिग् अम्च्डबङ्ग चेमचे लाम्माकि, खोम्माकि भारायाड हेन्मेट्मच्ग चेम याइछ ।

अम्पुसबि (भाग १) रेडियोकर्मि नान्कि स्वयंसेवकचे

१.१ रेडियोकर्मिचे नुलोक युड्म लि ।

- रेडियोबि काम मुगबाचे भाराड नुलोक युड्माकि काम मुग्मलागि विश्व स्वास्थ्य संगठनआ बनोमुग योजना, केन्द्रिय नान्कि स्थानिय सरकार नान्कि स्वास्थ्यकर्मिचेआ मिनमिग् सल्लाहचे मित्राकि हनानिन् काम अमुनछिइन् रेडियोबिक भारायाड् नुलोक युड्सा काम मुमग योजना बनोमुम लि ।
- अपनि अंका सञ्चारकर्मि गो यड्लो भारायाड हेन्मेदनुम्च लिसा । महामारिग्घारि हयेहटे हिन्मलागि सरकारआ टिसग नियमचूभिङ्गा राट्मनचिन्माकि मोजाआ काम मुमचामग्लेखा स्थानिय सुरक्षकर्मि नान्कि निकायभिङ्गाआ चाहलिग् अनुमति पहिलेड टायनुम् । सञ्चार गृह नान्कि स्टुडियोकोड्बि नान्कि पाखायाछ्छ् चाहलिग् अनुमति छड् छायनुम् ।
- महामारि अघोर छोग ठाउँबि काम मुम्ला

कन काम मुम्मा ठाउँ
सँधैड सफा युड्सनुम्ः
काम मुम्मा ठाउँबिक
भारालेखा कोठाचे
किटाणु सेट्मग दवइ,
सेनिटाइजरआ घरिघरि
सफा मुयानिन्ः ।

छुट्साखेरि कान् कमचूलागि नुलोक छुइनुमचिन्ः मुडिग अम्पुबचे नान्कि मानहिटाग्बा नान्कि मिनहिनिन्छिइन् चेलालिगि हुखचेआ मुहिगखाले काम पिनुम्चम् । खिमबिड् युड्माकि मुमहिम् कामचे पिनुम्चम् ।

- खइँइग चेमबि खाटुनिन्ः हनानिन् सप्टेनवि काम मुम्ला अखाडिन्छिइन्नान् सप्टेनबिक मिनचे नान्कि अम्पुबचेआ ममुलोइसग काम छड् मुनिन् । मुगसाआ हनानिन् अपनि राट्मनचिम मिनाफइन् ।
- कन काम मुम्मा ठाउँ सँधैड सफा युड्सनुम्ः काम मुम्मा ठाउँबिक भारालेखा कोठाचे किटाणु सेट्मग दवइ, सेनिटाइजरआ घरिघरि सफा मुयानिन् ।
- माइक्रोफोनबि हक् छेक्मग् प्रविधि नान्कि स्पन्ज छ्गनिन्ः मुडेग उपकरणचूभिङ्गा संक्रमण हाम्महिम्मा लि । मख्चे छ्गुमहिमचूमकि जहिलेछड् माइक्रोफोनबिक स्पन्ज फेरमुसा मुनिन् । अपनि नान्कि भारा कमरूड्च लागि अम्छडछड लिसनिन् ।
- अन्तर्वार्ता मुसा आछ्गुम्मा भारा उपकरणचे अन्तर्वार्ता आमनहिनकि अक्हु किटाणुरहित मुनुम्ः हनानिन्आ किटाणु सेट्मग दवइ याक्क टिट् छ्क्मआहिन् । किटाणु सेट्मग सेनिटाइजर दवइ दोकानभिङ्गाआ खिट्म आहिन् । उपकरणचे क्लोरिनआ वामनसिटानुम् । क्लोरिनआ उपकरणचे फन्मखट्म महि ।
- रेडियोबि हिक्कपोभन्दा बड्ढे मिन मनटाट्टानिन्ः हिक्कपोभन्दा बड्ढे मिन मनटाट्टमन् मलिनिन्गनन् मत्ते टाड्निन् । अम्पुग मिनचूडनड आकि मानयुडटानिन् । सुप्पा मानलुटानिन् । भेम्पा मानलुटानिन् । मास्क छ्गनिन्कि मत्ते हुखचेलालिगि स्टुडियोकोडया वानुम्चम् ।
- रेकर्डिड् स्टुडियोबि कार्यक्रम बनोमनमुटानिन्, अनलाइनभिङ्गा कार्यक्रमचे बनोमुनिन्ः रेडियोमूटुबमिननडचेबनिन्कि अनलाइनभिङ्गा कार्यक्रम बनोमुम्मा नान्कि सडम्ग टोडस् नुम् । हनानिन्नड अनलाइनभिङ्गा मुडेग काम मुमगलागि टिगछ्छ् मानछिन् टोलिफोनभिङ्गा नन्छ्छ् काम मुम आहिन् । छेन्बी मानछोन्मान् रेडियो प्रसारण नान्कि स्ट्रिमिड मुमगलागि इमु मिनापिन्ना लिंक छ्क्मआहिन् । www.giss.tv

अम्टेडसाबि (भाग २) कार्यक्रम बनोमुग तयारि

इग अम्टेडसाग भागबि, आदिवासि सञ्चारकर्मिचे अम्टेडछड लिमाकि सञ्चारबि काम मुम यडमगलागि विश्व स्वास्थ्य संगठन नान्कि स्वास्थ्यसम्बन्धि विशेष वेबसाइटआ कोरोना भाइरस नान्कि कोभिड-१९ महामारिम् बारेबिक निर्देशनगच्लागि इबि युड्सुम्छुउम्मा:

सोज्जे बाज्जेग रुफोक्म चेम मयाक्क समाचारच्लागि मनडिसलाउ फानिन्चिन् । विश्व स्वास्थ्य संगठनआ रुफोक्म चेम नान्कि समचारचे सञ्चारमाध्यम नान्कि अरुभिड्गाआछड् एन्नेट्मग् कामचालि 'इनफोपेमिक' लोओयुड्सग याड्छ । रुफोक्म चेम नान्कि सोज्जेबज्जेग चेमचेआ मिनचे खाफोम्म महि । मुडेगघारि हुखचेआ खयूइलोक चेम नान्कि काम छड् मुम महि । मुगसाआ भारायाड् खयूइमाआ लिम हि ।

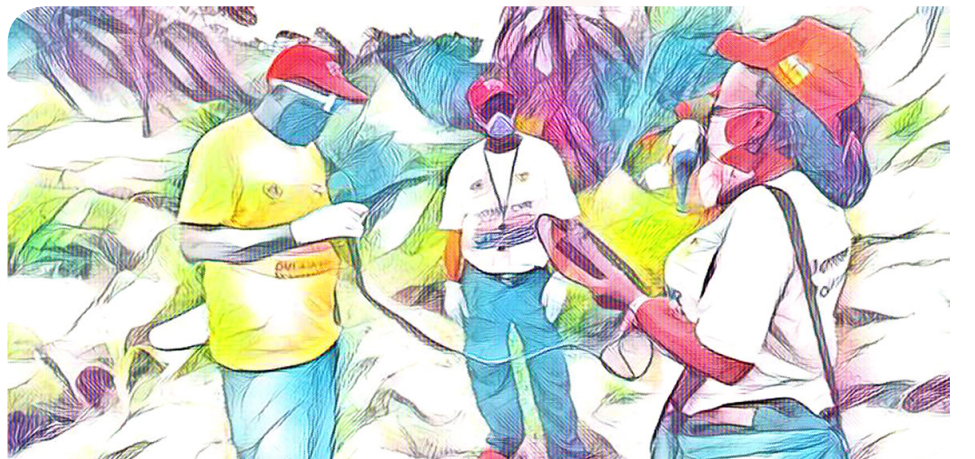
महामारि नान्कि रोगम्बारेबि विश्व स्वास्थ्य संगठनआ मिनपिग सुभावा, अम्वडबिगक चेम नान्कि वैज्ञानिक चेमच्लागि बड्ढे छगनुम्चम् । मिइनुम्, हनानिन् इग चेमबि न डिगबा गो, न वैज्ञानिकड । इग चेमबि जनस्वास्थ्य विज्ञ, खाहम्माखेबविक विषेशज्ञ, नर्सचे, भ्याक्सिन बनोमुगबा विज्ञ नान्कि महामारिबिक स्वास्थ्यकर्मिचेआ ममुग, मलोइसुग अनुसन्धानचे इग महामारि नान्कि इगम वैज्ञानिक चेमचे मुम महि ।

आदिवासिच टय् अनुसारग दवइमूलो मुमग चलनच्लागि बड्ढेभन्दा बड्ढे भारायाड् हेन्नेट्सा मुनिन् । आदिवासि जनजातिचड् नड खेन ठिप्पखान्मग चाम, टुड्म, दवइबिक टय् हुखचडनड याड्छ । मडेग टय्मिचडनड चेब्सा मुनिन् । हुखचडनड अन्तर्वार्ता मुनिन् ।

कन सपटेनबिक मिनचेआ मटुप्क पुकभिड्गाआ नान्कि देशभोरि भाराआ मटुप्क पुकभिड्गाआछड् समचारचे सडसनुमचम् । आदिवासि जनजातिच् मापुकभिड्गाआड हुखचेआ खन्नुलोक मटुप्लोकखेट चेमचे सडसामुनिन् । मापुक डिगबा मिनचे कन छेउबि मानछिचे भनेगसे लामनिन्कि छड् मापुकभिड्गाआड समचार पिनुम्चम् । सपटेनबि बड्ढेड चेमचे मसिलयुडसुग लिम हि । मखचलागि छड् रेडियोभिड्गाआ सडसनुम्चम् । इग पुस्तिकाम् पेनबि हनानिन् लागि चाहलिग महामारिसोम्बन्धि चेमच मयाड्छक वेबसाइट नान्कि लिंकचे युडसुम् युम्सुम्माग यड्छ ।

सपटेनबि खड्ईलो लिमभिड्गाआ राइनिन्चिन् । भाइरस सबभन्दा पहिले लोन्डग् ठाउँ चिन गो । मडेकिछड् इगो लागि 'चाइनिज भाईरस' यड्लोछड् मलोड्छक याड्छ । इग चेमआ एसियाबिक भारा देशच्लागि खड्ईलो लिसयुड्सा । जातिवाद नान्कि नश्लवादलागि पोन्म, ठड्म फायुड्सग याड्छ । इसघारि पखायाका मलास टाग मिनच् लागि नजाति चेम मुमग, हुखचडनड खड्ईमाआ चमग लिसयुड्सग छड् खामछुउम्मा याड्छ । मडेकिड चेप्सघारि टेटे चेप्पलि, टेटे लोक्मलि यड्लो खाडिसनिन् । मिनचे अम्व राष्ट्रियता, चाम, टुड्म, हुम्म, पुक, बिमारिबिक चेम मिन खोट्टिसा मान मुटानिन् ।

मनव अधिकारसोम्बन्धि जनचेतनामूलक अभियानचे मुनिन् । कोभिड-१९ महामारिम् बेला पाखा देशभिड्गाआ मलासटाग मिनचे, निटेनबिक,

निदेशबिक मिनचे, मिनहिनिन्छिइन्ग मिनच, नान्कि हुखचे अम्च छामान्च् लागि छड् नुलोक युडम् हिमग खाले काम मुनिन् । आपत मछुक्कधारिग लागि कन् समय लोइसनुम् । कन रेडियोबिछड् मडेगखाले कामबिक लागि समय नान्कि मिन युड्सनुम् ।

महामारिभिङ्गा अक्कुड नुमहिम यड्लोक चेमचे मान मुटानिन् । मिनचेआ इगो चमत्कार भिङ्गाआ नु यड्लो मलोकनान् हुखचे लागि मगबारेबि खासूडसुनिन् । हुखच्लागि खारुप्पग चेम मान मुटानिन् यड्लो लोओनुम्चम्ने । भाराचयाड् अम्चड्बक चेम नान्कि खारुप्पग् चेमबारे हेन्मेटनुम्चन् ।

कोभिड-१९ लिसाकि मिन सिटाआ भने मडेग मिन नान्कि हुगम खिमकाउचेआ मआड्ग बेथा नान्कि शोकलागि चुक्क मानमिट्टानिन् । हुखच अम्च साय मानपेप्टानुम्चन् । अपनि अपनिबि खड्खालुमलि यड्लो मिट्टमा लुनिन्चिन् । अम्च कोड टुक्कखाले चेम मान मुटानिन् । खड्ईमाआग चेमचे मान सड्सटानिन् । खासूडसाधारि हनानिन्आ अपनिलागि आक्कु हुगम ठाउँबि युडनिन्कि मिइनिन्चिन् ।

सपटेनबिक सूचनाचे सड्सनुम्चम् । सपटेबि मयाड्छक् मिनच्भिङ्गा सूचना खोम्सा मुनिन् । सूचना खोम्मगलागि सपटेन कोडबिकड् मिन लामनिन् । मडेसाआ खोम्मयाड् सूचनाचे भारायाड् टानलाट्मग् काम मुनिन् । मसधारि टेटे च्म मलिनिन्, खिबि खिबि हिन्म मलिनिन्, टिगटिग पाराग कामचे मुम मलिनिन् यड्लो भाराचनड चेप्सा, भारायाड लोक्सा मुनिन् ।

मिइनुम्, संक्रमणभिङ्गाआ राट्मनचिम्मालागि जचोमुमड् लि । कोभिड-१९ भिङ्गा बड्ढेड् राट्मचग मिनचलागि राट्मचिन्म, संक्रमण लिसखाडा भने टेटे च्मलि यड्लो लोकम्ग् अघोर जाति माध्यम रेडियोड् गो ।

२.२ सपटेनबिक रिदुम पड्दुमचे मुसा खाइनुम्चन्

बन्दाबनदिग्धारि भारा अक्किड यागिनिछिइन् यड्लो मिट्टपा लुनिन् । खिमकाउच्नड् अपनि अपनिआ मुमग कामच्सोम्बन्धि चेप्सा मुनिन् । टोआ लोक्सा खट्मग् चेमचे, एन्सा खाट्मग् चेमचे मुसामुनिन् । महामारिआ गर्दा टय् रिमखट्म मानपिटानिन् ।

पोढोमुमग काम चिउखाड्गभिङ्गा भारा छाचे मडेड् मयुडन्छ । हुखचेआ डिमग, पोढोमुमग खाले रेडियो कार्यक्रमचे बनोमुनुम् कि सड्सनुम् ।

छाचलागि नुलोक चिम्मानचिन्मग् चेम सड्मग् लागि लेखापोढी मुगबा, मुमेट्कबा अम्टुबच्लागि रेडियोबि पुइनुम्चम् कि चेब मेइनुमचम् ।

टेम ठाउँबि बन्दाबन्दी फोड्सा यड्लो कोभिड-१९ महामारि माखाड्ग नान्कि खालोन्डग् यड्लो खाटुब्ब मान लि यड्लो भारायाड लोओनुम्चन् । स्वास्थ्यकर्मिचेआ मिनालोइन्ग चेम भाराआ मुसा मुनिन् यड्लो लोओनुम्चन् ।

सपटेनबिक मिनच्लागि रेडियोभिङ्गा चेब्सामुसा अम्च नड्नुग चेम मुसा मुनिन् । खन्नुग छमचे सड्सनुम् । अम्च कोड्खे लिग चेम मेइपिनुम्चन् । हुखच्लागि मानकिमान् युड्म फानुचम् ।

आइमी चाम खिनचाम्मा लागि सजिलो मान्छ । आटोइन्छिइन्ग् चाम, टुड्मगचे हासा चानिन्, फाक्पालुनिन् यड्लो लोओनुचम् ।

कोरोना भाइरस नान्कि हमाइछिन्नुम टाम हिग महामारिबिकघारि चाम मटोइन्मान्ना लिम हि । मडे लिगघारि अपनि लेट्म, मान्चाकआ मानसिटाम्, आन् युड्मठाउँ जोगोमुमलागि छड् सड्पु लिइनिन्, बालीनाली पानिन्, तुलफुल लिइनिन् यड्लो लोओनुचम् । सपटेबि याक्क बिउबिजनचे लिइनिन्, पानिन् यड्लो लोओनुम्चन् ।

सपटेनिबिक भाराचे इडेगघारि अक्नि लिमाकि फक्पालुसा, राट्पालुसा महामारि दूड्मखान्मगगरि युडनिन् यड्लो लोकसा मुनुम्चन् ।

स्वस्थ लिमकि युडचासा मुमग लागि चाहलिग जेग मुसामुनिन् यड्लो लोओनुम्चन् । छेन्बीभिङ्गाछड् संक्रमण लिम हि । मुभिङ्गाछड् राइनिनचिन् यड्लो छड् लोओनुम्चन् ।

आन जीउआ चाहमुग खेन ठिप्पग बल टोक्मग्लागि खन्नुलोक चाम चासामुनिन् यड्लो लोओनुम्चन् । नान्कि आदिवासि चामचिजच्बारेबि छड् रेडियोभिङ्गा सड्सा मुनिन् ।

स्वस्थ लिमकि
युडचासा मुमग
लागि चाहलिग
जेग मुसामुनिन्
यड्लो लोओनुम्चन् ।
छेन्बीभिङ्गाछड्
संक्रमण लिम
हि । मुभिङ्गाछड्
राइनिनचिन् यड्लो
छड् लोओनुम्चन् ।

२.३ वेबसाइटचे

कोभिड-१९ बिक आदिवासिच् पुकबि बनोमुमयाड कार्यक्रमचे कल्चरल सर्भाइभलविक इन्डिजिनियस राइट्स रेडियोम् इग वेबसाइटबि याड्छ ।

Cultural Survival : https://rights.culturalsurvival.org/radio-spots-search/field_radio_series/COVID-19-85/language/en/language/und

कोभिड-१९ सोम्बनधि चाहमुन्ना चेमचे विश्व स्वास्थ्य संगठनम् वेवसाईटबि टोइन् ।

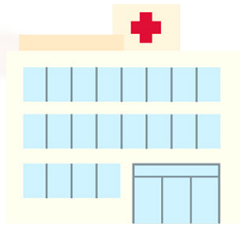
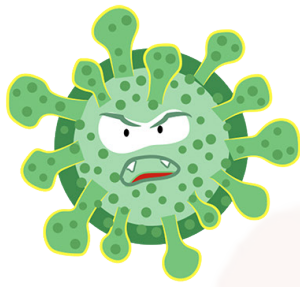
World Health Organization <https://www.who.int/es>

कोभिड-१९ सोम्बनधि चाहमुन्ना चेमचे पत्रकारच् अन्तर्राष्ट्रिय सञ्जालबि छड् टोइन् ।

International Journalists' Network: <https://ijnet.org/en>

खोज पत्रकारच् विश्व सञ्जालम् वेबसाईटबि छड् खड्महिम् ।

Global Investigative Journalism Network: <https://gijn.org/gijn-en-espanol/>

Cultural Survival

2067 Massachusetts Avenue
Cambridge, MA 02140
(617) 441-5400
www.culturalsurvival.org

Dungmali Indigenous Language, Nepal

Coordination : **Dev Kumar Sunuwar**

Translation : **Kailash Rai**

Layout : **Laxman Sunuwar**